

विश्वनाथ मठ
2411
ASHA ARCHIVES

विश्वनाथ

॥॥॥॥
॥॥॥॥

बु-चा

१

श्रीगणेशायनमः बुद्धिचानायकोलिष्यतेः त्रैलोक्यकाअधिपतिथीनाराय
णालाईनमस्कारगारिकत नानाशास्त्रमार्गिकाकोराजनीतिमकहंदुः १ योशास्त्रप
द्यापदि धर्मअधर्म कार्यअकार्य शुभअशुभ ज्ञानअज्ञान जांत्याहोलाः २

प्रणाम्य शिवसावित्रुत्रैलोक्याधिपतिप्रभुः नानाशास्त्रोद्धृतं वक्षे
राजनीतीसमुच्चयः १ अधीत्यैवमिदं शास्त्रं नरोत्तमास्पति तत्त्व
तः धर्मोपदेशविनयकार्याकार्याशुभाशुभम् २ तदहंसं प्र

मनुष्यरूपाहीनगर्वाकामनालेमकहंदु मनुष्यलाईयोशास्त्रलेआमालेहीतग

गुरु

१

व्याजस्तोहितगर्भाद्ध ३ मूलशुक्रकाकुरामकरुद्धु अर्धाचानकअधिभरलेआ
कनाप्रचलाईपहाउदाभयाः हेप्रचहोसुनयोशाखचिन्नलाईकनपणापहि सवेया

वक्ष्यामिनराणांहितकामियाः येनप्रहाप्रवर्द्धतेमातेवहितका
रिणीः ३ मूलशुक्रप्रवक्ष्यामिचानकेनतुभाषितः येनविज्ञात
मातेनसर्वज्ञत्वहिजायतेः ४ मूर्खशिष्योपदेशोराउषास्त्रीभर
णोवचः॥दिषतांसंप्रयोगेरापरितोषेवसीदतीः ५

पनितीपापधर्मशुभअशुभज्ञांस्याद्धु ४ मूर्खकनउपदेशादियाकोउष्टस्वार्त्ता
लाईगरुनादियाको शत्रुसीतपीतिगम्याकोव्यथहुकुमानभयापनितीसिद्धः ५

उ चा

गुरोमांछासीतसंगहगर्नुपंडितसीतकथाबादगर्नु कुलीजनसीतमित्रताइनु
एतिगयापछी त्पोमनुष्यकैहेपनिनाशकुंदैतभन्याकोछु ६ वकुलायाकामा

गुरीभीसहसंपर्क परिणेतैसहसंकथाः कुलीभीसहमित्रत्वकुर्वा
सोनावसीदैतीः ६ उन्नतानांभुजंगानांमद्यपानांचदंष्ट्रिनांः
स्त्रीनांराजकुलानांचविश्वासतिगतायुषः ७ ५

निससीतसर्पशीतमदपानगर्वासीतहान्तिसीतराजकुलसीतस्वास्तीसी
तजोमनुष्यलेविश्वासगर्दछुः त्पोमनुष्यचाडोनासिंछुः ७ ५

७६

२

वैरासंगविश्वाशागर्पाजोईछागर्हः त्पोमनुष्येरुषकाटुप्यामाचक्षीसुत्याषस्या
प्रान्नजस्तोगारिविदुतईछः तस्तेपाछिथाहापाईछः ८ धनकमाउदाधान

वैरिणासहविश्वाशांयो नरकर्तुमिच्छतिः सधक्ष्मागेषुसंसुप्त
प्रतिनप्रतिबुध्यतेः ८ धनधातुप्रयोगेषुविप्रासंग्रहो
पुनः आहारेष्ववहारेषुत्येकलजासदाभवेत्ः ९ :

प्रयोगगर्हविद्यापद्धत केहिबस्तसंग्रहगर्हः स्वादामातिदामादिदा एतिथो
कमात्ताजनमालुः ९

५ चा
२

गुरुजतिकोवरोवरआमापनिछैनन् गुरुजतीकावावापनिछैन नो गुरुले संसार स
मुदवतरीसकउतारीन्याछन्ः १० आसारगंगा वावापुष्करतीर्थ गुरुकेदारती

नगुरुलहसीमाता नगुरुशेखरसीपिताः यस्तारेतिमहाघोरसंसा
रोदहिरुद्वरः ११ मातागंगासमंतिर्थ पीतापुष्करमेवचः गुरु
केदारसमंतीर्थनातागंगापुनपुनः १२ विम्वारुपंकुरूपानाक्षमा
रूपंतपस्वीनाः

थवारवारआमा भव्याकोगंगावरोवरगीमातुः १३ कुरुपीकोरूपविम्वारो त
पस्वीकोरूपक्षमाहो कोकिलकोरूपश्वरहो स्त्रीकोरूपप्रतिवृताधर्महो १४

५
२

विप्रावरोवरभाईकाहिछैननः आफनाशरीरमाउत्पन्नमयाकोरोगवरोवरश
उशुकोकोहिछैननः छोरावरोवरपियारोशुकोकोहिछैननः देवदेधिवलियो

कोकिलानास्वररूपनारीरूपप्रतिबुताः १२ नचविद्यासमो
बंधनचव्याधिसमोरिपुः नचापत्तेसमत्तेहोनचदेवात्पर
बलः १३ विप्राप्रवासिनोमित्रभाष्यामित्रंगरुचः आनुर
स्पोषधमित्रधर्ममित्रपरत्रचः १४ :

कोहिछैनः १३ विदेशमादिश्यामित्रहुँछु घामास्वाप्तीमित्रहुँछु रोगीकोओ
षधिमित्रहुँछु परचकोमित्रधर्महुँछु १४

उवा

४

घटियागरिपुष्पाकोविप्रविषकुंरु नपचीकनषायामुन्नाविषकुंरु ठैरिएरिभ
यांकंगाललाईवृषकुंरु बुढालाईतरुतीस्वालीधमकुंरु ९५ अम्पासतगम्पा

उराधीताविषविप्रअजीरांभोजनंविषं विषंगोछोदेरिदुस्य
धद्रस्पतरुगीविषम् ९५ अनाम्पासैहताविप्रानित्यहास्यैह
तास्त्रीयः कुवीयेतहतेशचमस्यदोषैस्त्वतोत्पः ९६

विप्रानासिंदु हासीसुद्धेबोलम्पास्वालीनासिंदु वीजघटियाभयाषेतनासिंदु न
मन्त्रीघटियाभयाराजानासिंदु ९६ : ४

गुह

४

जस्को छोरो पणितपनि छैन बुद्धि पणित छैन शूरो पणित छैन तस्को कुलचन्द्रमा नभयाको
रात्री जस्तो अध्यारो ऊँछः ७ रात्रीको दीपचन्द्रमा ऊँछन् दीनको दीपश्री सूर्य हो नै
लोकेको दीपधर्म हो कुलको दीपसुपुत्र हो १८ जन्माउत्पा १ वृत्तबंधविवाह

यस्य पुत्रो न विद्वांशो न शूरो न च पंडितः अथ काले कुलं तस्य न सृचं
देवसर्वरीः ७ सर्वरी दीपकश्चंद्रप्रभाते ए विदीपकः त्रेलोक्ये दी
पको धर्मसुपुत्र कुलदीपकः १८ जनेता चोपनेता च यस्तु विप्रो प्रय
च्छतिः अंतदाता भयै ज्ञाता पंचैते पितरस्मृताः ॥ १९ ॥ ७

गणदिन्या २ विष्णुपहाउत्पा अन्तदिन्या अभयदिन्या ४ भये देवी रक्षागणदि
न्या ५ जना वा पुमनि मालुः १९

उचा

५

गुरुकीखा राजाकिस्त्रीरोंतों मित्तनोंकीआस्ति आफताखा लीकीआमा आफता
आमायतिपाचजनालाईआमाभनिमानुभयाकोछः २० पाचवर्षसम्मछोरा

गुरुपत्नी राजपत्नी मित्रपत्नीतथैवचः पत्नीमातास्वमाता
चपंचैतेमातरस्मृताः २० लालयत्पंचवर्षातीदसवर्षाणि
तादुयेत् संप्राप्तेषोडशेवर्षेपुत्रमित्रसमाचरेत् २१ :

लाईलालनागरिराषत् दशवर्षभयापछि सासना तादनागर्तु सोरुवर्षलाग्या
पछि पुत्रकनमित्रवरोवरगारिराषत् २१ :

गुरु

५

लालनागभाकोवकृतदोषकुंछ ताडनागभाकोवडोगुराकुंछ तस्कारणापुत्रलाई
शिष्येलाईलालनागरितराघनु ताडनागनुपछः २२ विद्यापहनुमनपनिछ

लालनाहवोदोषास्ताडनावहवोगुराणाः तस्मात्पुत्रंचशिष्ये
चताडयन्तनुलालयेत् २२ रुचिरभ्यासयोस्यातंप्रज्ञाया
किंप्रयोजनम् तावुभौयदितस्यातंप्रज्ञायाकिंप्रयोजनम् २३

अभ्यासपनिगछ तस्यर्थवृद्धिनभयापनिजांयाकुंछ तस्कापहनुमनपनिछे
अभ्यासपनिगदैतवृद्धिलेशास्त्रमाकेहीप्रयोजनछैनः २३

उचा
६

जांभ्यामनुष्पलेछोराहूरुलाईअनेकशाखमालाउच नीतीजांभ्याबुद्धिवंतभयालो
कलेपूजागछंनुमानेगछंनुः २४ हेपुत्रअलसिनगरपह शाखनपस्याभा
रिवोकउपलांशाखपस्याराजालेपनिपूजागछंनुतसर्थदीनकोदीनशाखप

उचसुविधिदेशाखेनियोप्याशततंनुधैः नित्यशाखद्विसंपन्नभवन्ती
खलुपूजिताः २४ पठपुत्रकिमालस्यमपठोभाखाहकः पठत्पूजि
तोराजापठपुत्रोदिनेदिनेः २५ गुरोषुक्रियतांयत्तकिमातोष्येप्रयो
जनैः विक्रियतेनघराठापिर्गाभक्षीरविवर्जितः २६

हनुपछंमनिआकाछोराताईकसाः २५ अहंभृंगारगारिनाठगीप्रयोजनछैन
इनभयाकागाईकागलाभा घराठावाध्यालेकेहिप्रयोजनछैनः २६

गुह
६

मनुष्यको गहनाभूषको रूप हो रूपकापनि गहना गुणा हो गुणाको गहना ज्ञान हो ज्ञान
कोपनि गहना क्षमा हो ३ मनुष्यले गुणा शोधनु रूप न शोधनु शील शोधनु कु

नरस्याभरणां रूपं रूपस्याभरणां गुणम् गुणास्याभरणां ज्ञानं ज्ञानस्या
भरणां क्षमाः ३ गुणां पृष्ठं सिमार् रूपं शीलं पृष्ठं स्वमाकुलं सिद्धिं पृष्ठं
स्वमाविप्ता भोगं पृष्ठं स्वमाधनम् २८ ४ ४

लन शोधनु सिद्धि न शोधनु विप्ता न शोधनु भोगं किं गर्दन भनि शोधनु धन न शो
धनु २८ गुणानभयारूपव्यर्थं कुं शीलनभयाकुलको व्यर्थं कुं सिद्धिनभया

उचा

७

विष्माको व्यर्थ ईदु भोगगर्ननसक्या धनको व्यर्थ ईदु २९ रूपको शोभावगुराले ई
दु कुलको शोभावशीलले ईदु विद्याको शोभावसिद्धिले ईदु धनको शोभावदानभो

अगुनस्ये हतं रूपं अशीलस्य हतं कुलं: असीद्धिश्च हता विप्रा अभोगस्य हतं
धनम्: २९ गूढं भूषायते रूपं शीलं भूषायते कुलं: सिद्धिं भूषायते विष्मा
भोगं भूषायते धनम्: ३० सुकुले योजयेत्कन्या पुत्रविद्यां सुयोजयेत्: ये
सने योजयेत् छत्रं मित्रधर्मं नियोजयेत्: ३१ ४ ४

गगर्नु ३०: वेशकुलमा कन्यादिनु विद्याको अभ्यासमा होएला ईलाउनु वेस
नमाशत्रुलाईलाउनु मित्रलाई धर्ममा लाईदिनु: ३१ ४ ४

गह

७

उभ्रेमगर्वालाईसुमेरुपर्वतपनिवकुतडचोछैन उभ्रेमगरिरह्यालाईरसातलपाता
लपनिगैहाछैन रुकहोरोलाग्या समुद्रपनिनतरिलकनुछैनः ३२ एकश्लोकले

नासुभ्रशिखरोमेरुनातिनिमोरसातलः व्यवसायसहायानं नाति
पारोमहोदधिः ३२ श्लोकेनचतदर्थेनपादेनैकाक्षरेनवाः अयं
धेदिवसंकुर्वादानाध्येयेनकर्मसूः ३३

भयापनिः तेस्कोआधामयापनिचरमात्रैलेपनिईछ तस्काएकक्षरलेमात्रैलेपनिईछ
अभ्यासदिनकोदीनप्रतिअभ्यासगर्ज दानअध्येयनअभ्यासकर्मस्थितिथोकमाभ्या

३३
सगर्जपद

बुचा
८

अभ्यासगारिक नगयापछि हजारजो जनकी मिली जांछुन नगस्यापछि गरुडले ल
कपाठ अघिराषीकन चल्न सक्नेन ३४ धनतुल्याउनु विष्ठापहुन पर्वतच

योजनातां सस्थागि वज्रयाति पिपीलिकाः अगच्छन् वै न ते यो
पि पदमेकं न गच्छतीः ३४ शनैरथा शनैर्विशा शनैर्पर्वतमा
रुहाः शनैर्धर्मश्च कामश्च व्यायामश्च शनैर्शनैः ३५ :

६३ धर्मगर्नु कामगर्नु यतिदूथोक हतपतले डुँदै न विस्तार गरि गर्नु पर्छ भ

गुरु
८
३५
साकाछि

चार प्रकारे विप्रालिनुईछ गुरुको चाकरिगी कन विद्या पुरुष पुस्तक दी कन पनि
विद्या पुरुष अथवा विप्राले विप्रालि कन पनि विद्या पुरुष पछि ३६ : एकाक्ष

गुरुभुक् प्रया विप्रालि पुष्करे त धरो नवाः अथ वा विद्या या विद्या
चतुर्थो न पले भ्यतेः ३६ एकाक्षर पुदात्तार्यो गुरुना भिम
न्यतेः श्वानयो निशतंगत्वा चारणाले विजायतेः ३)

एपहाउ म्या गुरु भया पनि मालु पछि नमान्या पछि कुरको यो नीमा शत १०० बार
जन्म भई करिवा डाल का कोषमा जन्म भै कन भोग्य गछु ३)

सर पु

उचा

५

उत्तकमामाचरेरीकरापरिकन यनिहुँदैत गुरुदेउनपद्यापदि सभामाशो
भाहुँदैत जालदेषिनिस्वाकाछोराहुँदैत ३८ काठकोव्यापारि दुंगाकोव्या

पुस्तके उत्तकप्रत्ययोधीतनाधीतगुरुसन्निधौः नशोभतेसभामध्येजालगर्भ
इवस्त्रियः ३८ शिल्पशैलमनालस्यपाणिनैमित्रसंग्रहः अचौरह
रनीविद्यापंचैत्पेअक्षेयोनिधीः ३९ ४० ४१ ४२

पारिपर्वतमाचठवआलस्यनगर्भमित्रसंग्रहगर्भस्यतिचापथोकचोरलेचोरिकनले
जादैतस्यतिपाचथोअक्षेस्मंदारहुँदैत ३९ ४० ४१ ४२

गुरु

५

जन्मज्येष्ठलेज्येष्ठकुंदै न ज्येष्ठमन्याको गुणो कस्तोभन्या इडदहिभदाय्य उज्येष्ठ तस्ते
गुणाथलोहोः ४० गुनरज्ञानभयापदि अलाकुलमाजन्ममतिनुपदै न लोकले गुणा
लाईमानेगर्ह गुननभयापदि धनुर्वंशराजाको छोरा भयापनि क्वा प्रयोजन छः ४१

नहि जन्मनि ज्येष्ठत्वं ज्येष्ठत्वं गुनमुच्यतेः गुणा गुनतरयाति प्रयोदधि घृतं
पथाः ४० किंकलेन विशालेन गुणा वा पूजितो नरः धनुर्वंशो विभुश्च
पीती गुनं किं करिष्यतिः ४१ किंकलेन विशालेन विप्राहिनस्तु यो न
रः अकुलीरा विषीद्वांशो पूज्यते देवता इवः ४२

विमानभयापदि कुलाकुलमाजन्मभयाको क्वा प्रयोगनीचा कुलमाजन्मभयापनि पं
जितज्ञानी भयापदि देवता है लोकले पूजा ला मानगर्ताः ४३

उचा
५०

विष्णारनाडसकैरुत् पारनडूपात्तसम्मचाहिंछु समुद्रपारगयापछिनाडकोक्याप्रयो
जनछु ४३ सबैलेगुणकोपूजागछुन् छोराखावाकमछैन गुणभयाकाथीकलता
नावार्थिचमवेत्विष्मायावत्पारनगछुति उत्तीर्नेचगतेपारेनोकायांकिंउ
योजनमः ४३ गुणासर्वत्रपूज्येतेपितृवंशोतिमर्थकः वासुदेवनम
स्यंतीवसुदेवोनतेजसाः ४४ गुणाकूर्वेतिदूरत्वंदुरेपीवशतांगताः
केतकीगंधमागालस्वयंगछुतिप्रपदाः ४५ ४६ ४७

लाई सबैलेपूजागछुन् वसुदेवलाईकोहिपूजागर्दैनन्ः ४४ गुणवंतमानिसक
नटाछाभयापनि सर्जनमानिसहरूजांछुन् केरुकीकावासेनालेटाछाभयापनिभुमरउ

स्येगडमागछुन् तस्मैगुणिकछुडराछाभयापनि
लोभनागछुः ४५

राजाविष्णुवन्तर्ह्युवेनल्येर्द्धैतः आक्रादेसीलेराजाकोपूजागर्द्धन्ः सर्वैलोकलेवि
शाकोपूजागर्द्धन् वसुदेवनाईकोहिपूजागर्द्धन्ः ४८ एकछोराभयापनिर्द्ध

विद्यात्वंचनृपत्वंचनहितुल्यपराक्रमः स्वदेशोपूजितोराजाविद्या
सर्वत्रपूज्यतेः ४९ एकेनापिसुपुत्रेराविद्यायुक्तेनसाधनाः कु
लं पुरुषसिंहेराचन्दुरीवप्रकाशतेः ५० विद्यायाभाजनं कश्चित्
कश्चित् दुष्यश्वभाजनंः उभयोभाजनं कश्चित् कश्चित् लोभयभाजनम् ५१

सुपुत्रविष्णुवन्तसाधुपुरुषेतेस्ताछोरातेकुलकोपकाशगर्द्धन्ः ५२ कसैछेउविष्णु
र्द्धन् कसैछेउविष्णुपनिधनपनिर्द्धन् कसैछेउविष्णुपनिधनपनिर्द्धन् ४८ः

उचा

११

फलद्रव्याख्यरगुणीकजननमुतागारिवसूद्रु सुकाकोठर^{का} मूर्खनमुडुंदै नवरुमिनद्ध
: ४९ चार्थोकतामसंध्याकालमानगर्ज आहारमेथुननिद्राअध्येयेरा सतिका

नमंतीफलितोयक्षा नमंतिगुणानोजनाः शुक्काख्यंचमूर्खंचमिप्रते
नैवमंयते: ४९ नहिकर्मनिचत्वारिसंध्याकालेष्योजनमः आहारो
मेथुननिद्रातथास्वाध्यायमेवच: ५० आहारजायेतेव्याधिगर्भाकू
रश्चजायते: अलक्ष्मीकश्चित्संध्यायां सपाथादायुखक्षय: ५१ :

मसंध्याकालमानगर्ज: ५० संध्याकालमाघायापछिरोगीडुंदुमेथुनगत्यापछिंर
नमडुंदु सुत्यापछिलक्ष्मीक्षयडुंदु पाठगत्यापछिआयुक्षयडुंदु: ५१ :

गुरु
११

वेदवेदांगतत्त्वज्ञान्या जपहोमज्ञान्या आसीर्वादिदिनज्ञान्या सस्त्रावास्त्रराकनपुरोहीतग
र्जु. ५२ ज्ञानीकोमलसानुकांगर्वा आपतीमात्यागीकृत्वा सुखदुःखसमगर्वास्त्रा

वेदवेदांगतत्त्वज्ञपहोमपरायणाः आसीर्वादिपरोनित्येमेस्वरान्नपुरोही
तः ५२ प्राज्ञानिग्धोमहीपालशुद्धकर्मविवर्जितः विदुस्त्रेचपरित्यागीस्त्र
समदुःखसमसुखम् ५३ कुलसितगुणोपेतसत्यधर्मपरायणः प्रविन
पेशरोदक्षोरागाध्वेशोविधीयेते ५४

कनराजागर्जु. ५३ कुलवंतशीलवंतसत्यवादिधर्मदुत्पा नीतीज्ञान्यासर्वेथोकमा
सामर्थदुत्पा सस्त्राकनराजागर्जु. ५४ कुर्याद्वेशनीलोमीअहंकारिआयेतहेरि

उवा

१२

१२

१२

कनकपयगर्वा सस्ताकनराजानगर्तुः ५५ क्लैकृताहितअहीन धैर्यवन्तसवैरत्नकोपी
आजांन्या लुचीदाता सस्ताकनसभापतिगर्तुः ५६ कालज्ञानभादिअभ्यासगर्वा

कुर्यात्सन्निवर्तलुद्धमप्रगर्भासदाजवः अनाययेयकर्तारंताधिपत्येनियो
जेयतः ५५ मूलक्षन्तीहितोधीरसर्वरत्नपरिक्षकः भुविश्चाकथीनश्चै
यधर्माध्वेशोविधीयेतेः ५६ : आयुर्वेदकृताभ्याससर्वज्ञपीयदर्शनः
आर्यशीलगुणोपेष्टयेकवैशोविधीयेतेः ५७ : ५८ ५९

वैमेशास्त्रसर्वेजांन्या नाडिभेदजांन्या औषधजांन्या लोकसामिलन्या शीलस्यभावनि
कोकृत्या सस्ताकराणि प्रतुत्याऽनुः ५७ : ५८ ५९

गुरु

१२

वदावावादेषिविचक्षन्शास्त्रज्ञान्यापाकगर्तज्ञान्यादाताः सत्ताकनभान्स्यात्तुत्याऽनुः ५८
एकवारपक्षाकोशास्त्रज्ञान्यासुस्तगारिलेषस्यातिकाअभरुत्स्यानानाशास्त्रकोअभ्यासग

पितृपीतामहोदक्षशास्त्रज्ञमिष्टपाचकः भुविश्चाकठितश्चैवसूपका
एषशस्यतेः ५८ सकुडुक्तगृहीताथोलिपुहस्तोजिताभरः सर्वशा
स्त्रसमाप्तोके एकलेखकठच्यतेः ५९ ईगिताकारतत्त्वज्ञोवलवान्
शोयदर्शनः अप्रमादोसदादक्षप्रतिहारसकच्यते ६०

र्षाः सत्ताकरालेखकमनुः ५९ कार्यज्ञोओषाज्ञान्यावलवन्तलोकसीतमितन्या
कोमलविचक्षणाः सत्ताकनछतीसुदारगर्तः ६१

उच्चा

१३

हर्ताकर्तासमस्तजांन्या विवशरापरिश्चिन्नगर्वा शूरोऽस्त्राकनसेनायतिगर्तु ६१
समस्तघोशकोअवसरजांन्या घोशकोअवसरसिकाडनजांन्या शूरवीरगुणावन्त

समस्तद्वतशास्त्रज्ञपण्डितश्रुतिताक्षरः धैर्यशौर्यगुणोपेतसेनाध्वे
भ्योविधीयेतेः ६१ समस्तरथेशास्त्रतोवाहनेष्वपराजितः सौम्यधै
र्यगुणोपेतअभ्याध्वेक्षविधीयेतेः ६२ मेधाविवाकपटुप्राज्ञपरिचि
तोपरक्षकः धीरोयेधोक्तवादीचर्यकइतोविधीयेतेः ६३ ७

स्त्राकनअभ्वारतुल्याडनुः ६२ मधुरगारिवोलन्या कुराजांन्या ज्ञानिअर्काको
मनवुगाईकन कुरागर्नशकन्या धैर्यवन्तसतेवादिस्त्राकनेद्वतपठाडनुः ६३

गुरु

१३

राजाकोरदासको लक्षणा जश्वेराजाकोबद्धमानगम्यो रक्षाकणभंदारीतुत्याडन
६४ अलवंतदयावंत संग्रहगमापद्धो तेस्कोकै हेपनिकार्यनाशकुंदैतः ६५

पार्थिवश्चभूतस्येवदामिगुणालक्षणाः एतसंबद्धतेराताभांदागारेतथे
वचः ६४ अतयवकुलीनानादयाकुर्वतिसाधवः आदिमध्यावसाने
पुनतेयास्येतिविक्रियाः ६५ परिणतेषुगुणासर्वमूर्खदोषालुकेव
लः तस्मान्मूर्खसहस्रान्नीषताएकप्रशस्यतेः ६६ ४

परिणतछेडगुणामात्रैर्दुर्ग मूर्खछेडदोषमात्रैर्दुर्ग सतिजानीकृष्णज्ञानिलोक
तेहजारमूर्खदुर्गकन ज्ञानिरुक्तजनाषोजनपदं ६६

उचा

५४

ज्ञानिजनराष्ट्राकाकाममा राजालाईती नगुराईछु पशकीती ऐश्वर्य धन प्राप्ति
गंगाशङ्ख ६७ मूर्खराष्ट्राकाकाममा राजालाईती नदोषईछु अयसधनाशङ्ख न

उद्धानियोत्पेमानेनुसंति राक्षसयोगुणाः पेशल्वर्गनिवाशश्चपुष्करश्च
धनेपिचः ६८ मूर्खनीयोत्पेमानेनु चपोदोषामहीपतेः अयशश्चा
र्थनाशश्चनरकेपतनकुवः ६९ तस्माद्भूमिस्वरोनित्येधर्मकामार्थ
मिद्वयः गुणावन्तनियोत्पेतेगुणाहीनंविद्वर्जयेः ६९

एकवासङ्खः ६९ राजालेधर्मअर्थ कामवढाउनाकनगुणावन्तकाममारा
षतुःगुण नभयाकोमानिसूछाडिदिनुः ६९

५५

५४

गुणवन्तकाममालायाण्डिभुमगमापनिअभुमगमापछिपनि राजाकोलक्ष्मिध
दिईछ ७० भुनकोपीरिशागर्नुतापताइवछेदनगरिकनथाहाईछ कुलशी

यत्किंचित् कुरुते भृत्ये शुभं वा यदि वा शुभम् : तेन संबर्द्धते राजा सुकृते
उच्यते रषीः ७० यथा हेम परिशेते तापताइव छेदते : तथा पुरुषम
पेयं कुलशीलेन कर्मणाः ७१ ज्ञातव्यं प्रक्षेते भृत्या वा धवा व्येका
नागमेः आपत्काले तथा मित्रं भार्या च विभवक्षयः ७२ :

लशोभावं हेरीकन पुरुषकोपीरिशागर्नुः ७१ सेवकहितअहीन परिशागर्नुका
मपठाईकनहेर्नु लेशतमो विपत्तीमामित्रहितअहीनहेर्नु धननभयापछिदरिद्रम

बुचा

१५

यापछि स्वात्मिकाहितअहितहेतुः ७२ हेमासाराजसेवकधेरप्रकाख्यछुनु उ
त्तममध्येमअधममातिसहेकितयोगेप्रकाममालाडनु ७३ अलसीवाचा

भत्यावहुविधाराजउत्तमधममध्येमाः त्रिनियोज्यायथायोगेपेत्ति
विध्येषेवकर्मसुः ७२ आलस्यमुखरंरंस्तप्रवेशनितंशठः अ
संतुष्टमभक्तंचतेत्येदुत्येतराधिपः ७४ तेत्येस्वामितमसुगुंम
गुंरूपनंत्येत्तः क्षपतादविशेषवहतस्मादक्षपताशनम् ७५

रकोधीतपूधीबेशतीशठअसंतोषिअभक्तियस्ताकनचाकरतराषनुः ७४ अ
सुगुस्वामिछाडनु क्षपनभयापनिछाडनु कार्यअकार्यनजांन्याराजाछाडनु ८

स्वाराजासगुहगम्यानाश ७५

विपत्तीमानभयाकीखी मूर्खद्वाराकामपढायाकोनगर्वा.कमारो.लेह नभयाकोमि
त्रयतिथोकनछापापछि.हुनोमूर्खहुँछु ७८ कसैकोमित्रपनिदैन.कसैकोप्री

वामभार्यासुतोमूर्खप्रेत्यकोवाग्विचारकः निलेहोमधुवर्गश्चत्पेत्पेद
स्येमहत्सुखः ७८ नाकिश्चकस्यचिन्मीचनकश्चीत्कस्येचिप्पियः
कारनादेवजायतेमित्राणिपुवस्त्रियः ७९ कार्यार्थिभिजतेलोका
नमोकपरमार्थकः वत्सद्वाराक्षयंदष्टपरितेजतिमातरः ७८

पपनिदैन कार्यकारणमाशत्रुपनिहुँछु मित्रपनिहुँछु ७९ कार्यकोअनुसार
लेलोकभजनागहुँछु परमार्थलेलोकभजनागदैन.कसोभयाआमालेहुँछुनदि

उचा
५८

यायाछालेछादछः ७८ वेसनगर्भामानिसकननिन्दाईदेन असंतोषिकोरतीई
देन दरीउछेउसुखईदेन उर्जनछेउक्षमाईदेन वेस्पाछेउलेहछेनः ७९ चोर

कृतोअसनिनोनिन्दाअतप्रस्यकृतोरती कृतसोख्यंदरिदुस्यईर्ज
नस्यकृतक्षमाः ७९ तत्करस्यकृतोमानेईर्जनस्यकृतक्षमाः वे
स्वीतांकृतलेहकृतस्यचकामिताः ८० इर्वलस्यबलोराजावा
लानांरुदितंबलम् बलमूर्खस्यमौनत्वंचौराणांमनृतंबलम्

छेउपीतिछेन कामिछेउसत्यछेन उर्जनछेउछेमाछेन वेस्पाछेउपीतीछेनः
८० इर्वलकोवलराजाहो बालकोदलरुउहो मूर्खकोवलनबोलरुहो चोरकाव

लुङ्गबालन ८१

अनाथको दरिद्रको बालकको धृष्टको तपस्वीको अन्तायगर्भाठाउ सृतिकोगतिरा
माईछुनः ८१ रोगीको दरिद्रको शत्रूको डरलाग्दा हृदयमाशोकलेदग्धहुत्वा
अनाथानांदरिद्रानांबालकधृष्टतपस्विनाः अन्यायेपरिभूतानांसर्वेषां
पार्थिवोगतिः ८२ व्याधितस्यार्थहीनस्य शत्रुमित्राशितस्य चः ह
ृदयेशोकदग्धश्च सुहृदर्शनमोषधः ८३ आतुरे व्येशने प्राप्ते दुर्भि
क्षे शत्रुविग्रहः राजद्वारे श्मशाने वा यष्टिस्तिसर्वांधवः ८४

सृतिथोकको मित्रदर्शनगन्तापट्टी औषधी हुन्छ ८३ रोगी भयाकाठाउ
मा व्येशन भयाकाठाउ मा प्रातन भयाकाठाउ मा शत्रुसीत विग्रह भयाकाठाउ

कृष्ण
१७

मा एतद्वारमा इमशा तमा एतिथा इमा विचारगर्भा कतभा ईभनु. ८४ सवैकाममामनुष्ये
कोभावशुद्धिदुलोह भावलेस्वालिचुवतागद्ध भावलेहोरिपतिचुवतागद्ध तत्कारणभा

भावशुद्धिमनुष्याणां ज्ञातव्यं सर्वकर्मसूः भावेनचुविनाकांताभावेतशुहि
तातनाः ८५ तदेवोविप्रेतेकायेपाषाणोतचमृत्तयेः भावेपुविद्येने
देवतस्मात्भावोमहोत्तमः ८६ ४ ५

वविशेषविचारगर्भः ८७ काठमापनिदेवताछेन दुंगामापनिदेवताछेन मारा
मापनिदेवताछेन तत्कारणभावगर्भभावशुलोहोः ८८ ४

गुरु
१७

शिष्येकोदेवतागुरुहो गुरुकोदेवताज्ञानहो स्वात्मीकोदेवताआफ्नास्वामिहो.सबै
लोककोदेवताब्राह्मणहोः ८८ ब्राह्मणहैजुअनीहै भाचार्यहैजुदेवहै भामाहै

शिष्यातां देवताचार्यो ज्ञानमाचार्य देवताः देवतायेषिताभर्तावा ८९
सुराजतदेवताः ८९ विप्रपश्येयथावंहीराचार्यपश्येदेवता
पृथ्वीपश्येयथामातामित्रपश्येयथासुतम्ः ९० गुरुगनीहि
जातीनींवरानां ब्राह्मणोगुरुः प्रतिरेकोगुरुस्त्रीणां सर्वश्याभाग ९१

जु.पृथ्वीहै छोराहैजुमित्रहै ९२ ब्राह्मणकोगुरुअग्निहो चारवर्गकोगुरुब्रा
ह्मणहो स्वात्मीकोआफ्नागुरुहो सबैलोककोगुरुअभ्यागतहोः ९३

बुचा
१८

उत्तमजातीभयादति नीचजातिभयापति घरआयापछि मांयेगर्जपछि पूजागर्ज स
वेकोगुरुअभ्यागतहो ८८ देवतापूजागर्ज भक्तोले चाकरपूजागर्ज दानदी रु

उत्तमस्यापिवर्गास्य नीचोपीगुरुमागतः पूजनीयोयथांस्यायसर्वस्या
भ्यागतोगुरुः ८८ देवतापूजयेभक्त्याभ्युत्थानेनपूजयेत् शूद्रपू
ज्योपचारेणाविश्राणामपिवंधनम् ८९ धर्मस्यमूलराजातांतपोमू
लंचब्राह्मणं ब्रह्मणायेत्रपूज्येते तेत्रधर्मसनातनः ९०

नशुद्रपूजागर्ज उपकारगारिकन ब्राह्मणपूजागर्ज नमस्कारगर्ज ९१ राजाकोमू
लधर्मब्राह्मणकोमूलतपः जाहाब्राह्मणपूजागर्ज ताहाधर्मईछ श्रीनारायनलेपनिता

हावाशगई ९२

वठियाआचारभयापीछु धनधर्म सवैथोकपनिसफलहुँछु आचारलेअलक्ष्मीपनि
नाशहुँछु ५२ घानहुँछुपालेघानसमर्थहुँछु स्त्री।हुँछुपालेसंभोगगर्नसमर्थहुँछु

आचारान्फलतेधर्ममाचारान्फलतेधनम् आचारान्फलमाप्नोती
आचारोहेत्फलश्रणाः ५३ भोज्येभोजनशक्तिश्चरतिशक्तिर्वरस्त्रि
यः विभवेदानशक्तिश्चतान्यस्यतपसेफलम् ५४ वालेचैवचरे
धर्ममनित्येखलुजीवितम् फलानामपिपञ्चानांसात्वतंपतनंक्रवः

दानगर्नालेहेत्स्वर्ग्यसमर्थहुँछु कुलोतपस्याकाफललेमात्रेहुँछु ५५ बालष
दधिधर्मगर्नुपछु संसारभन्पाकोअनित्येहे कशोभन्पापाकाकोफलैरुषवाएषस्या

५५
रुमोशरिएकोनाशहुँछु

बुचा
१५

अहंकाशभयापहि धर्मकोनाशकुंछ कोधीभयापहि तपकोनाशकुंछ दृढतमभयापहि
ज्ञानकोनाशकुंछ प्रमादभयापहि सुखाकोनाशकुंछ ६५ वलियोनभयाकोआगो

सदंभश्चरतो धर्मकोधेनैवहततपः अदृढचरतंज्ञानं प्रमादेतह
तमश्नुतमः ६५ अदिप्रेगोहतो होमरुताभूक्तिरसादिकाः उप
जीव्याहतो कंथास्वार्थेपाककियाहताः ६५

माहोमगम्याको व्यर्थकुंछ साद्वित्तमैकतयायाको अंतव्येर्थकुंछ दामलिकवदीयाकी
कंथाव्यर्थकुंछ आप्ताअर्थलेपाकगम्याको अंतव्येर्थकुंछ ६५

गह
१५

पूर्वजन्ममादाननगम्याकाफलले. दारिद्र्यं व्याधिर्दुःखं वंधनं वेशनीर्
हृत्पतिकारणालेदानधर्मगर्भम्याकोह ५५ जौनामानीसधर्ममारसनमयाको
कलोभम्या धनमागेदानमयाकाजलो जंतुमाभम्या पुत्रं दाजलो त्यो मनुष्यं कीह

दारिद्र्यव्याधिदुःखानी वंधनव्यशतानिचः अदानुफलमेतानीतस्मादानं वि
शिष्यतेः ५५ उलकां दुवधानेषु पुत्रिकाश्च जंतुः तादृशास्ते मनुष्ये
पूयेच धर्मवहिकृताः ५६ तेनैवैर्जनसंसर्गं भजसाधूः समागमः कुरु
उपमहोरात्रस्मरन्ति ते मनिन्येनाः १०० ५ ५

५६ त्यो संसारमादूर्जनसंसर्गं न गतं साधुजनसंसर्गं गतं एतो दीनपुंरापगर्भं
त्यो संसारअनित्येभनिजांतुः १०० ५ ५ ५ ५

उच्चा

२०

परिऽतकाभाषाशास्त्रहो राजाकाभाषातीतिहो ब्राह्मराकाभाषावेदार्थहो परस्वेष
मनुष्येकोभाषाचारचिवागर्तुहोः १ इति श्रीचातनकेशारम्भग्रहप्रथमसप्तकम्
राजाधर्मात्तमाभयाप्रजापनिधर्मात्माङ्कुरा राजापापीभयाप्रजापनिपापीङ्कुरा राजा

शास्त्रार्थचक्षुषाविप्रानरेन्द्रानितिचक्षुषाः वेदार्थचक्षुषाविप्राश्चरश्चर
चक्षुषाः १ प्राज्ञधर्मनिधर्मज्ञोपापेपापशमागमः राजातोर्दुर्निवि
तीस्यायथाराजातथाप्रज्ञाः २ ३ ४

कोधृतिनतीकोभयाप्रजाकोघृत्तोपनिनतिकोङ्कुरा राजालेगम्पाकोधृत्तीप्रजालेपनि
गर्हन् तत्कारणाराजालेधर्मगर्तुपछः २ ३ ४ ५

उच्चा

२०

उद्यमसाहसंधैर्य बलबुद्धिबंतपराक्रमः सतिगुणसंयुक्तभयाकापुष्पदेविकनदेवलो
कलेपनिसंकागर्हः ३ शामेदातभेदक्रमः बलबंतः सतिगीरुनसवैदलुनाश

३१ उद्यमसाहसंधैर्य बलबुद्धिपराक्रमः षडेतेयस्यतिष्ठतितस्यदेवोपिशं
कितः ३ शामेदातभेदेनक्रमेनचबलेनचः सर्वनुसदायनुषात
नीयोनराधिपः ४ पात्रेत्यागीगुरोरागीभोगेपरिजेतेसहः शाख
बोधारसोयोधानृपतेपंचलक्षणाः ५

गरिकनपनिराजालेशनुनाशगर्नुः ४ सुपात्रमात्यागर्नुगुणामाईद्वागर्नुपरियारमि
लीषाउसाखमाबोढेसर्नुसंग्रामतयागर्नुसतिराजाकोपाचलक्षणाहोः ५

७ चा
२५

उत्तमपुरुषतमस्कारिकतकार्गु शूरोपुरुषभेदगर्गु लोभीजननाईध नदिनुजोरीला
ईतुल्येपराक्रमगर्गु ६ आक्रादोषअकार्गुलाई नदिनु अकार्गुकोदोषभयापनिनाशराग

उत्तमप्रणिपातेनशूरोभेदेनयोजयेत् तुङ्गमर्थप्रदानेरासमनुल्येपरा
क्रमः ६ आत्मदिदं परेदद्यादिसादिदं परस्वचः गृहेकुर्वीईवांगानि
परभावंचलक्षयेत् ७

दिदीनुकशोभस्याशिशोरकारका कूर्मलेगोप्येगारिकतनुकीवसूत् नत्तेअकार्गुको
दोषप्रकाशतगर्गुभन्पाकोछः ७

गृह
२५

मतलेचिनायाकोकार्य वचनलेपुकाशनगर्तु मंत्रैगुप्लेगम्मा मसुवागम्माकोगु
पगर्तु नवकार्यसिद्धिईछ ८ उपकारगम्मापछि शत्रुलेशत्रुपनिउद्धारगछ कसो

मतसाचिंतितकार्यवचसातप्रकाशयेत्: मंत्रलक्षणागूठात्माका
र्यसिद्धिश्चजायेते: ८ उपकारगृहीतेनशत्रुणाशत्रुमुद्धरे: पाद
लानकरस्थेनकंठकेनैवकंठक: ९ बहेदमित्रस्कंधेनयावत्कालं
विवर्जयेत्: तथैवमागतेकालेविद्याघतमिवाश्मनि: ९०

भयापादतलमा लायाकोकाठो काठालेफिकछुत् नलेशत्रुपनि काममालागुत्
९ आफ्नाविपत्तिमाशत्रुबोकिपनिजात्रुपछ शत्रुकाकालआयापछि घरभूमीमाव

उच्चा
२२

हेजिहामधूरकुराकानतबोल्याको मधूरकुराबोल मंगलभयाको सवैलोकलाई मधूरक
राषियेईदुः ११ जिह्वागुमाश्रीलक्ष्मीवसुद्धिन् मित्रवांधवपतिजिभामादुत् वंधनप

हेजिह्वाकदुकलेहो मधुरं किन्नभाखसेत् मधुरं वंधकल्पानिलोकोय
मधुरं पियेः ११ जिह्वागुवसतेलक्ष्मीजिह्वागुमित्रवांधवाः जिह्वागु
बंधनंचपिजिह्वागुमरणांधुवः १२ प्रीयेवाकेप्रदातेनसर्वजुष्यंति
जेतवः तस्मात्तदेवज्ञातेव्यंकित्वाकोपिदरिद्रताः १३

नितिभादेष्टेईदु मत्पूयनिजिभामादु लतिकारणालेमिठोकुरोबोलनः १२ मिठोकुरोवो
त्पापदिसवैलोकपतिस्तोषईदुत् तस्कारणावचनलेदरिद्रतगजः १३

उरु
२२

आगोराषिदिन्याविषयानदिन्याः शस्त्रधारणागर्वाधनकोनाशगर्वाघेतचोर्वास्वा
ह्नीचोर्हिन्याउत्पास्तिथोकगर्वाआपत्तानभन्तुः ९४ स्तिथोकमास्वकथोकग

अग्निदोगरदश्वैवशस्त्रपानिधनापहः क्षेत्रदारापहारीचषट्तेआ
ततायितः ९४ आतताईतमायातिमपिवेदांतपारगः जिघासंत
जिघासीकृततेबुद्धहाभवेत् ९५ राष्ट्रपालयतेनित्यं सत्यधर्मपरा
यराः निजितेपरसैन्यानिप्रतिधर्मनपालयेत् ९६ ४

र्वालाईपनिवेदांतपारकुन्याब्राह्मणभयापनिमारिदिनुः योब्राह्मणाम्पानिबुद्ध
न्यालागैतः ९५ राजालेपनिदासकालसत्यधर्मलेराष्ट्रपालगर्नुपरसैन्याशगर्नु

बुद्धा
२३

राजा ले धर्म जानिक त लोक प्रतीपाल गर्नु १८ राजा ले माति नीग्या मे फूल मात्रे पिपु
बोद न उघेलनु त ले प्रजा को विराम अनुसार देडालिनु यो गपे गर्नु भंन्याये ले संपति जिड न लिनु

पुष्प पुष्प विचि त्वंति मूल दुदन कारयेत् माता कार्डु वां गाति यथा राजांति सा
रतः १ अधी मित्र मुदा सीता मध्य स्थ स्थ विरंगुहः यो ननु दुति मंदात्मा स
च सर्व च न रूपतिः १८ अता ये व्यय कर्त्ता रं सनाथ कल ह प्रियः शत्रु रं सर्व भक्षी
च स च सर्व च न रूपतिः १९ ७ ७

१ शत्रु मित्र मुदा सी मध्ये मध्ये वृगुह र्णति थो क न जान्या क न स वै था उ मा ना श ऊरु १९
आहाम त न भे क न च र्च ग र्था राजा न भ या का देश मा कल ह र्ण र्था शत्रु र मा स वै थो क षा न्या

२४

स्तिथो क र्ण र्था क न च र्चो ड न लिनु

कालभन्पाको कहा हो मित्रभन्पाको कहा हो देशभन्पाको कहा हो ब्येयभन्पाको कहा हो भाग
मभन्पाको कहा हो मको हुँ मेरा क्या समर्थ छु भनिरु निवारंवार चिन्तना गर्नु कालको वत्से

५९ ककालकानिमित्राणीको देशको व्यागमः कस्याहंकाचमेशकीर
तिचिन्तामुहुर्मुहुः २० सिंहदेकं वकादेकं शिष्यं चत्वारि कुर्कुटाः
वायस्ये च शिष्यं च घनं सुनस्त्रीणि गार्धमानः २१

हो भनि जानुः २० सिंहदेउरु कगूरा सी कनु वकुलादेउरु कगूरा सी कनु भात्याकु
पूरादेउति नृगूरा सी कनु कौवादेउ पाचगूरा सी कनु कुकुरदेउ छगूरा सी कनु ग
दाहादेउ तीनगूरा सी कनु २१

उच्चा
२४

प्रभूत्वं कार्यं मत्स्यं वा यो न कर्तुं मिच्छति स वा रमे सुतत्कार्यं सिंहदेकं
विज्ञेयते अत्र वार

केहि कामभारं भगवत्पापदि उक्ता मसिद्ध न भै न द्रोड न त्यो ये क गूरा सिंहदे उल्लिख २२
वकुलाहेतानि मनुष्ये ते भा फले ग र्ज न सत्ता को काम माप च ईं डी य पनि स हा गारि क न

प्रभू उभूत्वं कार्यं मत्स्यं वा यो न कर्तुं मिच्छतिः सर्वा रं भेषु तत्कार्यं सिंहदेकं वि
शिष्येतेः २२ ईं डी यान्ती नु स्ये स्य व क व त्पं दि तो न रः कार्य का तो प
पत्ता नि सर्व कार्याणि सायेतः २३ प्रागुत्थानं च युद्धं च संविभागे च
बंधूः स्वीये मा कं म्प भूजी च शिष्ये च त्वा रि क र्क ता नः २४

स वै काम साधना ग र्ज न एति एक गूरा व कुला हे उल्लिखः २३ विहो नै उठ नु श नु सी
त यु द्ध ग र्ज न ईं डी मि च व रो व र ग र्ज न स्त्री सहित भै क न धा नु ईं चार ग रा कृ प रा को लि नुः २४

गह
२४

स्त्रीभोगमागुप्रगर्भं चेलासासंग्रहगर्भं ज्ञानिवंधूसंगहिडु अहंकारनगर्भं धूर्तदुर्गुणति
पाचगुणाकागदेउलितु २५ भयाधेरैषानु नभयाथोरैलेसंतोषदुर्गु चाडैसुतनु चा

गुधमैथुनधूर्तत्वंकालेवांधवसंग्रहः अप्रमादीसुधूर्तत्वंपंचसिष्यंचवाये
शात् २५ त्रिकुलित्वालेसंतुष्टसुनिद्रसिष्यचेतनः स्वामिभक्तश्चसू
रश्चषडैतेभारान्तोगुणाः २६ सुविश्वातंवहेद्रावशिंतोस्तंचनविंदती
सुसंतुष्टोभवेतिपंचिणिशिष्येचगार्धवात् २)

डेजागुतदुर्गुस्वामिभक्तदुर्गुश्रोदुर्गुसतिदुर्गुगुणकुक्रूरदेउलितु २६ विश्रामनग
रिक्तनभारीवोक्तुचीशोतापनभक्तुअलिकतीषाईकनपनिसंतोषदुर्गुयोतीनगु

गदाहादेउलितुः ३

श्रीमन्नयनादिबलसंनयकाजिभूषण

उच्चा

२५

स्तिविस्तरासंयुक्तभयाकोविचक्षरालोसवैशत्रुकनसंधारगर्हन्तसपनिर्दुहन्
२८ मूर्खनभयाकोद्वानिभन्नुमनुष्येलेसंतापभयाकोसवैआक्रावित्तमानाशग

कोसजय उच्यते

२५

२५

विंशत्येतागुणाप्रोक्तायस्तु कुर्याविचक्षराः सन्नेष्येतिस्तिपुसर्वान्
जयश्चभविष्येतिः २८ अमूर्खोयोमनुष्याणांमनुसंतप्रचेतमान
परस्पोपकारेणापुंसाभवतिविग्रहः २९ येकोदरपृथग्गीवायेचरं
तीमहर्णावः साविताषविनश्रंतिभैरुडाविभयक्षिरौः ३०

छन्परस्परउपकारगारिकनसाधुजनकोकलहकुंछ २९ पेतभयास्यकेछ शिरम
त्याभिन्नमिन्नछन्समुद्रमाजादाविरोधभयोरनाशभयोतसैआपुमानिसकनविरो

धनगर्जः ३०

विपतिकालमाकसैछेउभजनागरिकनपनिदुखकोनाशगर्नुकसोभयाश्रामचंद्र
लेभालुवांदरकोसहायेगरिकनभाकुविपतिनारनागमाथ्योतस्तेतरहलेगर्नुपछः ३०

वेशनेशतिकूर्वेतियतकेनापिसंगतिः सुखवानरगोपुछेउ
रादाशार्थीर्यथाः ३१ दुस्तरसागरंतीरासमुद्रवानरखलं
मः अभूतपूर्वरासेतोर्वद्वश्चसागरेः ३२ ४

सामेलभयापछिसमुद्रपतितर्जुईछुगालरहलेश्रामचंद्रकाभाजालेसमुद्रमा
पनिसेनुबंधसायेखाध्याथ्यो ३२

उचा
२६

पुद्गिस्थीरराजालेदुय्योधनलाईमंछनहेदुय्योधनतिमिरुस्यये१००जनारहामिरुह
पाचभाईभर्कासीतविरोधभयाकाठाउमारकेहेतुतिमिरुहसीतपरस्परविरोधभ

युयंशतवयंपंचविरोधंचपरस्परं पौशक्रम्यमानेनवयंपंचोत्तरं
शतम्: ३३ हित्वाभित्वाचसर्मासिद्धत्वावैरनशांतकम् ज्ञातयेस
मतायातियपरपरमेवच: ३४ ४ ४ ४

यापनिमित्तउपदं ३३ आपुहितमित्रह्यापानिधर्मभेदगम्यापनिशत्रुभाईदे
नःआपुमित्रआपुउईछपरभयाकोसवैपरईछ: ३४ ४ ४

ग्रह
२६

मनुष्यको ज्वर चिन्ता हो अश्वको जोर मैथुन हो स्त्रीको जोर असौभाग्य हो बस्त्रको ज्वर
घाम होः ३५ धेरै जो जनही दुःखामनुष्ये चाँडै बुढाई हुन्छ नहि दुःखामनुष्ये चाँडै बुढाई
हुन्छ मैथुन नभया पछि स्वामी चाँडै बुढाई हुन्छ मैथुन गम्मा घोडा चाँडै बुढाई हुन्छ ३६

चिन्ता ज्वर मनुष्यानां मश्यानां मैथुन ज्वरः सुसौभाग्ये ज्वर स्त्रीणां
वस्त्राणां मातृ ज्वरः ३५ अश्वज्वर मनुष्याणां मध्यावाराणि ३६
नाज्वराः अमैथुनं जरा स्त्रीणां मश्यानां मैथुनं जराः ३६ कथा ३६
नीपराधीना कस्ता वासानिराश्रयाः भूतपूर्वार्थसंयुक्त सर्वकस्ताद ३६

मनुष्ये को कष्ट अर्का को भोरा साग विस्तु अरु कष्ट आश्रये नहुन्दा अरु दुःख सग विस्तु अ
रु कष्ट मन्वा अविधन परिपूर्णा ३६ पछि दाँडि हुन्छ त्यो ठूलो कष्ट होः ३७

५
३

सधेधनतुल्याडुनु भनि ईछागर्भरोगी मूर्ख परदेसि अर्काको चाकर सति पाच जना जीव
भयापति मर्याको हो सति पाच जना दुःखी भनु ३८ सुन आदि नकुम्पा गृहस्थि गार्को रूडन
ऊपा घर मन मान पया कि स्वाहि सति थोक तरक तुल्ये ईछ ३९ श्रीराम चरुको जघामा

अर्थितो त्याधितो मूर्ख प्रवासी परसेवकः जीवितो पिमृत पंचपंचैते दुःखभा
गिनः ३८ अहिरंणामुदासिनां गृहं गोरसवर्जितः प्रतिकूल कलत्रं च न
रकस्यापरो विधीः ३९ स्थूलजं घोषदारा मोलक्ष्मणसब्दगामिनः घ
नकेसी यदा शीतां तदा ते दुःखभागिणः ४०

पाडु लोछ लक्ष्मणाको हो ददाशब्द आउछ शीताको केश घन ठुलो छ सति अलक्षणा
ले दुःखी भयाका कुनु भनि जाउ ४०

गृह
३

जोकोहीमनुष्यलेअर्काछेउवातकनदिनदीनजाईकनषांछुत्योमनुष्येहलुकोभैजांछु
नृ ४१ अर्काकोअन्नघान्पाअर्कावस्त्रलाड्पाअर्काकोपानीघान्पाअर्काकोस्वाप्नी
लियाअर्काकाघरमावासगर्मास्तिगर्मापुरुषईदुनुत्येभयापनिलक्ष्मीनाशकुईछे

योयत्रनित्यमायांतिभुक्तायांतिदिनेदिनेः सतत्रलघुतायांतियेदिश
कसमोनरः ४१ परानांवरवस्त्रं च परपारां परस्त्रिय परस्येचगृहेवा
ससकस्यापिश्रियं हरेत् ४२ अशौचोनिर्धनोविद्वान्नशौचप्रवृत्त
नरः असौचोविधवावारीपुत्रपौत्रप्रतिष्ठिताः ४३ ७

४२ निर्धनभयापनिपंडितजनलेसोचगर्नुपईनछोराभयाकोमनुष्यपनिशौचना
नगर्नुविधवाभयापनिपुत्रपुत्रीभयापनिशौचनानगर्नु ४३ ७

बुचा
२८

समस्तलोकलेधनलाई पूजा गर्छु न शरीरलाई पूजा गर्दैन न धेरै धन भयापछि चाँदा
लपनि ठुलो पुरुष हुँछु ४४ धनले धर्म हुँछु धनले सबै शक्ति हुँछु धनहुन्यानि सुको

विभवा सर्वपूज्ये तेन शरीरानि देहिनाः चाँदालोवीतरश्रेष्ठोपस्थाति
विपुलं धनम् ४४ धनमाहुपरधर्मधनेन सर्वशक्तिवृत्तिः जीवन्ती धनि
नो लोके मृतायेतो धनापुलाः ४५ अतिसंपदमापन्नो भवेत्तव्यं पतना
द्भवः अत्यूच शिखरा रूढा सत्यवजुरापातिनः ४६

जीवहुँछु नार्धनिमनुष्ये को जीवहुँछु न मया को भन्नु ४५ धेरै संपत्ति भयापछि पस
ला भनिदछु कसो भन्या अति उचयर्वतमा वज्रपा रहुँछु तले रीताः ४६

७८
२८

विपत्तिकालमाकसेहे उभजनागारिक नयनिहु खकोनाशगर्ज सवैधोकषायालेन
षायाकोकाहुसदारोगीकोसुखहु जस्कोस्त्रीअसंतोपिउस्कोसुखकाहाईहु उस्का
धरमापनि सुखहुदेनः ७ सुमिक्षभयापदिषेतालाकोसुखहुदे रोगीनभयासदसु

कोभक्षोभक्षकोनित्येकिंसुखातिचरोगिणां यस्मेभार्यात्वसंतुष्टाक
चतस्रोत्सवंगृहेः ७ सोमिक्षंकर्षकोनित्यंसुखेनित्यंसरोगिणां
भार्याभर्तुवशायश्पतस्यनित्योत्सवंगृहे ४८ ७ ७

विहुआफ्रीस्वालीआफनावसमाभयाआपुलाईदिनकोदीनवडोसुखि
हुहुः ४८

उचा
२८

अतिदुखभयाकोशत्रूकाकावुमावतु अतिसुखभयाकोशाक्रमनोजमावतुकावुन
मैकनसुखकोरदुखकोलक्षरासंक्षपलेजानु ४८ सुखकाअंतरमादुखकुंछः ५

सर्वपरवशंदुखसर्वमात्मवसंसुखः येतद्विद्यासमासेनलक्षणा
सुखदुखयोः ४९ सुखस्यानंतरंदुखंदुखस्यानंतरंसुखः सुख
दुखमनुष्याणांचक्रवर्तिरिवर्ततेः ५० वक्रभीमूखसंघातैरंयो
न्येपशुभ्रान्तितः छादयंतिगुरासर्वमेधेधैरदिवाकरः ५१

खकाअंतरमासुखकुंछ सुखदुखभयाकोश्रुत्मानकाचक्रमैमनुष्येकोकुंछ ५० म
खलोकवारुलोभयाकाहाडमापश्रुत्रिलेगुराज्ञानराघतेनमेघलेश्वश्रूयकातेजठा

अतिदुखभयाकोशत्रूकाकावुमावतु अतिसुखभयाकोशाक्रमनोजमावतुकावुन ५१

ननिकोसाथभयापछिअधमगतिहुँछु सुठिनीकाहानलेदियाकोइउपनिमदबोला
उछुसंगदोषहुनालेः ५२ असाधूसंगदोषलेसाधुपनिअसाधूहुँछुअंधकालभ

असतासहसंगेनकोनयातिधमांगतिः यद्योपिशौदिनीहस्तेमध्येमि
त्येविधीयेतेः ५२ असत्संपर्कदोषेराअधमायांतिसाधवः मार्गति
मिरदोषेरासमोपिधीसमायेतेः ५३ उत्तमैसहसंगेराकोनयाति
समुंनतिः मूर्धानुरागानिधायेतेगुणितैकुसुमैसरुः ५४ ~~किंकरिजे~~
~~संपर्कव्यमाकोइहतिअमः~~

वाकोरातमासोहोभयाकोवाटोपनिवांगोहुँछु ५३ निकासंगभयापछिननिकेउरु
षपनिनिकोहुँछु फूलकोमालासंगघासभयोश्शिरमाधाररागछुनु ५४

३६

३७

संगैवजीकनकाहुँदु स्वभावाफिदेन कशोतमाभिमिलोकोमाहमाभयाकोजाया
अतिअमिलोहुँदै नतलेस्वभावस्केहुँदुः ५५ सषकोभैवनाईकनमाहमानि
मरोपीकनमहदृष्टिगम्यापनिमहगुणियोहुँदै न ५६ उत्तकमारायाकोवि

सर्करावमुबंधेनमध्येनिम्यप्रतिष्ठितः मधुक्षीरसमाधारिनिवकिंमदुरायेतेः
५५ किंकरिष्येति संपर्कस्वभावोदुर्गतिक्रमः पस्यामुफलमध्येस्थाकषायो
नाप्रतागत ५६ पुस्तकेषूचयाविमोपारहस्तेषुयद्वनः कार्यकालोचसंप्रा
प्तेनसाविधानतद्वनम् ५७ ५८ ५९ ६०

याअर्काकाहातमाभयाकोधन कार्यगत्यासनयेमापाडदै नत्योविपतिधनपतिभा
कुहुँदै तभयाकोछः ५७

गुरु
३०